

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะที่ต้องใช้ความสามารถในการคิด พิจารณาหาเหตุผลในการตัดสินใจและประเมินค่าของเรื่องที่อ่านได้ นภลัย สุวรรณธาดา (2526, หน้า 563) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง และประเมินได้ว่า ข้อความหรือเรื่องที่อ่านนั้น สิ่งใดเป็นใจความสำคัญ สิ่งใดเป็นใจความประกอบ และสามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นของผู้เขียนได้ การใช้ความคิดในการวิเคราะห์นั้น เป็นการอ่านในระดับสูง ที่ต้องได้รับการฝึกฝน จนกระทั่งสามารถอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้ ดังที่ สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2527, หน้า 125) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สรุปได้ว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านขั้นสูง ที่ต้องฝึกฝนให้ผู้อ่าน รู้จักคิดหาเหตุผล พิจารณาตัดสินใจข้อความ วิเคราะห์เรื่องที่อ่าน สรุปเรื่อง และประเมินค่าเรื่องที่อ่านได้ การที่ผู้อ่านฝึกฝน จนกระทั่งสามารถใช้ความคิดพิจารณาหาเหตุผล วิเคราะห์และประเมินค่าได้นั้น นับเป็นประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สมถวิล วิเศษสมบัติ (2528, หน้า 74) กล่าวถึงการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่ามีประโยชน์คือ ช่วยให้ผู้อ่านได้ประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะผู้อ่านไม่ใช่จะรับเฉพาะความคิดของผู้เขียนเท่านั้น ผู้อ่านต้องนำความคิดของผู้เขียนมาประกอบกับความคิดของตน ทำให้เกิดความคิดใหม่ ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ได้ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ประเทิน มหาจันทร์ (2530, หน้า 173) ซึ่งกล่าวถึงการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ สรุปได้ว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้อ่านต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจความคิดของผู้เขียน ว่าเป็นลักษณะใด มากกว่าการที่จะเห็นชอบไปกับความคิดของผู้เขียนโดยสิ้นเชิง

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะทางการส่งสารและรับสารทักษะหนึ่งที่สำคัญมาก ทำให้บุคคลมีทัศนคติที่ดีงามในการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน ซึ่ง ผกาศรี เข็นบุตร (2526, หน้า 9) เสนอความคิดไว้สรุปได้ว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้ผู้อ่านมีจิตใจกว้าง มองโลกในแง่ดีและเป็นคนดี จึงเป็นสิ่งที่ควรฝึกฝน เพราะผู้อ่านโดยใช้วิจารณญาณจะได้รับความรู้ความเข้าใจ สามารถคิดวิเคราะห์ได้ เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ดังที่ สุขุม เฉลยทรัพย์ (2531, หน้า 160) กล่าวว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ถือว่าเป็นยอดของการอ่านทั้งปวง เป็นจุดประสงค์ของการอ่านอย่างแท้จริง คือ วิถีทางเพิ่มพูนสติปัญญาและความรู้

การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์ของการอ่านอย่างแท้จริงได้นั้น ก็จะต้องฝึกฝนการอ่าน และใช้ความคิดในขณะที่อ่านด้วย ในเรื่องนี้ สุกัญญา ศรีสืบสาย (2532, หน้า 59) กล่าวเน้นไว้ว่า

นอกจากการเน้นปริมาณการอ่านแล้วควรเน้นคุณภาพการอ่านด้วย และนอกจากฝึกฝนทักษะการอ่านแล้ว ก็ควรฝึกฝนทักษะการคิดควบคู่ไปด้วย จะทำให้การอ่านสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง

โกชัย สาริกบุตร (2519) ได้ให้ความเห็นว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จะช่วยให้รู้ความหมายของการอ่าน เพราะผู้อ่านสามารถใช้สติปัญญาและประสบการณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตัดสินและวินิจฉัยเรื่องราวหรือข้อความที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ถึงแม้การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจะมีประโยชน์สำคัญเพียงใดก็ตาม ก็ยังมีผู้อ่านหนังสืออย่างขาดประสิทธิภาพอีกมาก ดังที่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2520) กล่าวว่า นักเรียนนักศึกษาในปัจจุบันยังมีจำนวนมากที่อ่านหนังสือไม่เป็น คืออ่านแล้วไม่สามารถจับใจความของเรื่องที่อ่านได้ ไม่เข้าใจเรื่อง และวิจารณ์ไม่เป็น มังกร ชัยชนะดารา (2514) ก็วิจารณ์ว่า ดูเหมือนว่าเราจะละเลยการสอนให้นักเรียนอ่านเป็น ผู้อ่านหนังสือเป็น ต้องอ่านให้ได้ความ รู้จักเลือกอ่าน รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี และมีวิจารณญาณในการอ่านด้วย นอกเหนือไปจากทักษะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว งานวิจัยของ อ้อยทิพย์ รุจิเรข (2524) ซึ่งเป็นการศึกษาความสามารถในการอ่านระดับวิจารณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ปรากฏผลว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านระดับวิจารณ์ มีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 56.24 ผลของการวิจัยนี้ ถ้านำไปเทียบกับเกณฑ์ในการวัดความสามารถในการอ่านของ Hafner (1969) แล้วจะอยู่ในระดับการอ่านที่ต้องสอน (instructional level) ทั้งนี้เพราะเมื่อทดสอบแล้ว นักเรียนได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 75 ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีนักการศึกษาพยายามหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ประสิทธิ์ ภาพัณท์กลอน (2518) มีความเห็นเกี่ยวกับการสอนอ่านว่า ครูควรสอนให้รู้จักอ่านระหว่างบรรทัดต่อบรรทัด อ่านได้ทั้งภาพ ทั้งเรื่อง อ่านแล้วรู้จักวิจารณ์ Strang และคณะ (1967) เสนอว่า การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น ควรสอนตั้งแต่ชั้นประถมโดยใช้วิธีการง่าย ๆ และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในระดับที่สูงขึ้น

นพพร พาณิษฐ (2524) ให้ความเห็นว่า สิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณดีขึ้น นั่นก็คือกิจกรรมเสริมทักษะ เพราะผู้เรียนมีโอกาสนำความรู้ที่ได้เรียนแล้ว มาฝึกปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางขึ้น เนื่องจากกิจกรรมเสริมทักษะเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมและสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนได้รับประสบการณ์ตรงในด้านต่าง ๆ ต่อตัวผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทรมพรรย์ (2538) ที่ว่าครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง ต้องพยายามเสนอกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เรียนวิชาภาษาไทยได้อย่างสนุกสนานและเกิดการเรียนรู้ มีทักษะในการใช้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ชาบซึ่งและเห็นความสำคัญของ

ภาษาไทย โดยอาจนำเสนอในรูปกิจกรรมการสอน สถานการณ์จำลอง เกมและเพลง ผู้เรียนจะได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ และเกิดการเรียนรู้ไปโดยไม่รู้ตัว

จากงานวิจัยและจากทัศนะของนักการศึกษาดังที่กล่าวมา ต่างก็แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านระดับวิจารณ์ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และที่เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ การไม่รู้จักคัดสรรข้อมูลในข้อเขียนแต่ละชนิด ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายอย่างมาก ดังที่นิสิตปริญญาโท สาขาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2515) มีความเห็นว่า ถ้าหากผู้เรียนไม่มีวิจารณ์ในการอ่าน อาจตกเป็นเครื่องมือของลัทธิการเมืองบางลัทธิได้ ความมั่นคงของประเทศไทย จึงอาศัยการได้รับการศึกษาอย่างดีของประชาชน ผู้เรียนที่ได้รับการฝึกฝนให้มีความเฉลียวฉลาดในการอ่าน รู้จักคิดค้นหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณ์งานดีแล้ว ย่อมเอาตัวรอดได้ ไม่หลงเชื่อคำยุยงของนักการเมือง หรือฝ่ายตรงข้าม ผลก็คือประเทศชาติย่อมเจริญ

ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น พบว่ามีผู้ศึกษาวิจัยไว้น้อยในเรื่องการอ่านระดับวิจารณ์ ส่วนใหญ่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องอัตราเร็วในการอ่าน การอ่านจับใจความ และการอ่านตีความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ การติดต่อสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ มีมากมาย เช่น นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ประเภทต่าง ๆ หรือแม้กระทั่ง ข้อความ หรือเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในอินเทอร์เน็ต ทั้งที่นำเสนอในรูปของโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวสารการเมือง การพยากรณ์โชคชะตาราศี ซึ่งกำลังแพร่หลายและได้รับความนิยมอย่างมาก อีกทั้งนักศึกษากลุ่มเป้าหมายวิชาเอกภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะต้องออกไปประกอบอาชีพครู นั่นก็คือเป็นผู้นำในสังคมชนบท สังคมที่มีปัญหาคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพชีวิต และสาเหตุของปัญหาก็มาจากการอ่านและการคิดที่ขาดวิจารณ์นั่นเอง

สำหรับบุคคลที่ขาดวิจารณ์ในการอ่านและไม่รู้จักคัดสรรข้อมูลในข้อเขียนที่นำเสนอผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ที่อาจตกเป็นเหยื่อถูกหลอกหลวงได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องปลูกฝังและส่งเสริมการอ่านอย่างมีวิจารณ์ให้กับนักศึกษาซึ่งจะออกไปทำหน้าที่สั่งสอนอบรม ให้ความรู้แก่เยาวชน ในฐานะผู้นำในสังคมชนบท เพื่อให้เกิดความคิดที่รู้ทัน รู้เท่า และรู้จริง ในสื่อประเภทต่าง ๆ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคสหัฐวรรษ โดยใช้กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ที่ผู้วิจัยคิดค้นสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้วยสาเหตุที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทดลองในเรื่อง ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมเสริมทักษะ

เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างมี วิจารณ์ญาณให้มีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป และเป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการ อ่านอย่างขาดวิจารณ์ญาณในระยะยาวให้สังคมไทย เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ซึ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและเปิด โอกาสให้ผู้เรียน ได้คิดตัดสินใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีวิจารณ์ญาณ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ หลังจากที่ได้รับใช้กิจกรรมเสริมทักษะ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว (One Group Pretest – Posttest) มุ่ง ศึกษาเฉพาะผลของการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ของนักศึกษาสถาบัน ราชภัฏอุดรดิตถ์ ประจำปีภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ดังต่อไปนี้

1. ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 โปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ จำนวน 36 คน ที่เรียนวิชา การ อ่านตีความ และวิชาการอ่านเพื่อจุดประสงค์เฉพาะ ปีการศึกษา 2544

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักศึกษา ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์

3. เนื้อหา

กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณประกอบด้วย 7 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมสัมมนาการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ
2. กิจกรรมเกมตอบปัญหาการอ่าน
3. กิจกรรมกฤตภาควิพากษ์
4. กิจกรรมวิจารณ์ญาณกับความเชื่อทางวัฒนธรรม

5. กิจกรรมเสนอเรื่องสั้น
6. กิจกรรมสนทนาเกี่ยวกับนวนิยาย
7. กิจกรรมได้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

สมมติฐานในการวิจัย

นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจะมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยสำหรับผู้ที่จะทำวิจัยด้านกิจกรรมเสริมทักษะที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
2. ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมทักษะที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
3. นักศึกษาได้ทราบระดับความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของตน เพื่อจะได้ปรับปรุงการอ่านอย่างมีวิจารณญาณให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ผู้สอนในระดับต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
5. เพื่อช่วยเสริมความรู้ เสริมประสบการณ์และฝึกทักษะในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณแก่นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถทางสติปัญญาคิดพิจารณาเหตุผล จำ และทำความเข้าใจ ความคิดของผู้เขียน ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า วินิจฉัย เรื่องที่อ่าน
2. กิจกรรมเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรม 7 กิจกรรมดังนี้คือ กิจกรรมสัมมนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมเกมตอบปัญหาการอ่าน กิจกรรมกฤตภาควิพากษ์ กิจกรรมวิจารณ์งานกับความเชื่อทางวัฒนธรรม กิจกรรมเสนอเรื่องสั้น กิจกรรมสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ กิจกรรมได้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

3. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาโปรแกรมวิชาเอกภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ จำนวน 36 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2544
4. สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ หมายถึง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา สังกัด สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุปริญญาจนถึงระดับปริญญาโท ตั้งอยู่ในจังหวัดอุดรดิตถ์